

Reader mediawijs met AI

NETWERK MEDIAWIJSHEID

Van relaties met chatbots tot schrijven met ChatGPT. Van misleiding door deepfakes tot de klimaatimpact van AI-datacenters. AI is overal en het is essentieel om daar mediawijs mee om te gaan. Toch is er in de praktijk weinig gesprek over en stuiten professionals op weerstand en desinteresse. Wil jij werk maken van mediawijs inzet van AI, maar zoek je handvatten en inspiratie? Naar aanleiding van de Inspiratiesessie Mediawijs met AI (11 september 2025) verzamelde Netwerk Mediawijsheid inspirerende artikelen, tools en onderzoeken.

INSPIRATIE / ACHTERGROND

NOLEN GERTZ - DE NACHT VAN ONTDEKKINGEN (LEZING | 20-9)

Overall ter wereld duiken ze op: AI-toepassingen, AI-wetgeving, AI-opleidingen – én AI-ethiek. Maar in deze scherpe, Engelstalige lezing stelt filosoof Nolen Gertz dat AI ethics, zoals het nu wordt bedreven, juist onethisch is. Niet omdat het kwaad doet, maar omdat het zijn eigen kritische taak uit het oog verliest. De meeste AI-ethiek vertrekt vanuit een pragmatisch uitgangspunt: AI is er nu eenmaal, dus laten we zorgen dat het zo ethisch mogelijk werkt. Maar volgens Gertz is dat precies het probleem. Want zodra je de technologie als gegeven accepteert, kun je haar niet meer fundamenteel bevragen. En dat is nu juist waar ethiek om zou moeten draaien.

AGAINST "BRAIN DAMAGE"

Auteur Ethan Mollick buigt zich in dit artikel over de vraag wat AI gebruik doet met menselijke creativiteit en of AI je brein beschadigt.

AI POSITIEF/NEGATIEF

We maken volop gebruik van artificiële intelligentie (AI). Superhandig om informatie op te halen, aanbevelingen te krijgen of mooie dingen mee te maken. Maar wat doet AI met ons? En hoe kun je er verantwoord mee omgaan? Bekijk het verhaal van Tilt (Beeld & Geluid).

HOE JE AI ETHISCHER MAAKT - VRIJE UNIVERSITEIT AMSTERDAM

We maken volop gebruik van artificiële intelligentie (AI). Superhandig om informatie op te halen, aanbevelingen te krijgen of mooie dingen mee te maken. Maar wat doet AI met ons? En hoe kun je er verantwoord mee omgaan? Bekijk het verhaal van Tilt (Beeld & Geluid).

WELKE MEDIAWIJSHEID COMPETENTIES HEBBEN WE NODIG IN OMGAAN MET AI?

Tijdens een expertsessie bracht Netwerk Mediawijsheid experts op gebied van AI en mediawijsheid samen om te onderzoeken welke competenties nodig zijn in een mediasamenleving met AI. Het Mediawijsheid Competentiemodel stond hierbij centraal, als handvat, checklist en onderbouwing. Wat moeten we kinderen én volwassenen leren om veilig en bewust met AI te leven? En daar een actieve en kritische rol in te nemen?

BITEFILE AI-WIJSHEID BIJ KINDEREN

Om de kansen van AI optimaal te kunnen benutten en zich te kunnen weren tegen de risico's ervan, hebben kinderen AI-wijsheid nodig. Hoe kun je kinderen ondersteunen bij het ontwikkelen van AI-wijsheid? Bitescience zocht het uit.

ECP JAARFESTIVAL

Hoe maken we generatieve AI toepasbaar in bedrijven, overheid en andere processen – veilig, robuust en volgens de wet – zonder de menselijke maat te verliezen? Tijdens een sessie op het ECP Jaarfestival laat TNO zien hoe GenAI wet- en regelgeving, beleid en ethische normen kan interpreteren en toepassen.

AD EXPLAINER

AI gebruiken om satirische filmpjes te maken. Mag dat? Deelnemers van het programma B&B Vol Liefde zijn online in met AI gemaakte filmpjes in de de raarste situaties terug te zien. Dit tot onvrede van sommige deelnemers. Het AD zocht uit of dit soort AI-bewerkingen strafbaar zijn.

TOOLS

AI4DEBUNK

AI4Debunk is een Europees project dat burgers wil voorzien van de hulpmiddelen die ze nodig hebben om veilig door het digitale medialandschap te navigeren en weloverwogen beslissingen te nemen. Met AI4Debunk krijgen gebruikers toegang tot middelen, kennis en vaardigheden die hen in staat stellen desinformatie te herkennen binnen het steeds veranderende digitale landschap.

DIGITAAL MOREEL KOMPAS

Het Digitaal Moreel Kompas dient als een wegwijzer naar een samenleving waarbij jongeren op een veilige, kritische en gezonde manier alle kansen en mogelijkheden van de digitale wereld benutten. Deze publicatie biedt een fundament om in het onderwijs aandacht te besteden aan digitale weerbaarheid en ethische aspecten rondom het gebruik van technologie.

SOCRATISCHE AI-CHATBOT

TITAN onderzoekt hoe Socratisch denken en kunstmatige intelligentie (AI) elkaar kunnen versterken in de strijd tegen desinformatie. Het project ontwikkelt een AI-coach in de vorm van een chatbot die gebruikers helpt claims in nieuwsartikelen te onderzoeken en zelfstandig conclusies te trekken. Het doel is niet om menselijk denken te vervangen, maar om kritisch vermogen te versterken.

TIPS EN INFORMATIE OVER (GENERATIEVE) AI-WIJSHEID IN HET ONDERWIJS

De jeugd groeit op in een wereld waarin generatieve AI een steeds grote rol speelt. Welke mediawijsheid competenties hebben zij nodig om hiermee om te gaan, nu en in de toekomst? Hoe ga je in de les aan de slag met AI-wijsheid en generatieve AI? Naar aanleiding van de Kennissessie AI-wijsheid in het onderwijs: do's en don'ts met generatieve AI van Netwerk Mediawijsheid is een overzicht van handige bronnen en materialen opgesteld.

ONDERZOEK

PROJECT ORIGIN

Origin is een project van Microsoft gericht op het detecteren (en labelen) van deepfake-video's. Hierbij wordt onder meer nauw samengewerkt met de Trusted News initiative / Beyond Fake news van de Britse publieke omroep BBC.

DE AINED ELSA LABS

De ELSA Labs (Ethical, Legal, and Societal Aspects) richten zich op de ethische, juridische en maatschappelijke aspecten van de verantwoorde ontwikkeling en toepassing van AI. Door concrete use-cases en praktijkervaringen ontwikkelen en toetsen de labs ethische richtlijnen en juridische kaders voor AI-toepassingen. De resultaten dragen bij aan de ontwikkeling en handhaving van wetgeving en bieden advies aan ontwikkelaars en toepassers van AI.

OPGAVE AI. DE NIEUWE SYSTEEMTECHNOLOGIE

Kunstmatige intelligentie kent allerlei vormen en toepassingen: van gezichtsherkenning tot vertaalapps, van medische diagnoses tot anticiperen op criminaliteit, en van fraudebestrijding tot het beïnvloeden van wat we kopen, lezen en stemmen. En dat is nog maar het begin. Als Nederland zich op deze fundamentele verandering niet goed voorbereidt, is er niet alleen het risico dat kansen worden gemist, maar ook dat de samenleving opgescheept wordt met technologie die onze belangen niet dient. Dat stelt de WRR in het rapport 105 Opgave AI. De nieuwe systeemtechnologie.

CHATBOTS IN DE JOURNALISTIEK: POTENTIE ÉN RISICO'S BIJ FACTCHECKEN EN VERIFICATIE

Ook in de journalistiek wordt volop geëxperimenteerd met de inzet van AI-tools. Chatbots zijn inmiddels breed beschikbaar en worden vaak gepresenteerd als hulpmiddelen voor informatievergaring, tekstproductie en zelfs factchecking. Maar hoe betrouwbaar zijn deze systemen echt? Drie recente onderzoeken van BENEDMO-partners tonen zowel de mogelijkheden als de beperkingen van deze technologie.

OVERHEIDSBREDE VISIE OP GENERATIEVE AI

Deze overheidsbrede visie op generatieve artificiële intelligentie (AI) beschrijft kansen en risico's van generatieve AI. In deze visie wordt onder meer stilgestaan bij de (maatschappelijke) impact van generatieve AI en welke wet- en regelgeving daarbij past.